

Förord

I pandemins spår. Socialvetenskapliga perspektiv på covid-19

Covid-19-pandemin är ett komplext fenomen: det är inte bara ett nytt coronavirus för virologer att studera, för medicinare att lära känna i fråga om dess sjukdomsbild och farlighet för olika patientgrupper och för epidemiologer att följa spridningen bland befolkningen. Beslutsfattare och allmänhet behöver kompletterande analyser från samhällsvetenskaplig forskning för att också beakta de sociala konsekvenserna av covid-19-pandemin. Redaktionens utgångspunkt är att det här temanumret – ”I pandemins spår. Socialvetenskapliga perspektiv på covid-19” – från *Socialvetenskaplig tidskrift* kan utgöra ett bidrag till förståelsen av hur pandemin har hanterats inom olika sociala verksamheter och framför allt de sociala konsekvenserna som den specifika hanteringen har haft i det svenska samhället. Den samlade kunskapen är för närvarande otillräcklig för att bedöma de långsiktiga konsekvenserna av covid-19-pandemin, inte minst på grund av att vi fortfarande är inne i pandemin när detta skrivs.

Att studera covid-19-pandemin socialvetenskapligt är ett omfattande arbete som i grunden handlar om tre övergripande frågor.¹ Hur såg samhället ut vid tiden för pandemins utbrott, hur var den institutionella beredskapen såväl som ojämlikhetsdimensioner av betydelse för att hantera pandemin? Hur utvecklades och hanterades pandemin, vad var strategin hos stat, kommuner, regioner och speciellt myndigheter som Folkhälsomyndigheten (FHM), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) samt Socialstyrelsen? Slutligen, vad är de mer långsiktiga konsekvenserna av pandemin? Detta specialnummer fokuserar huvudsakligen på den andra av de tre

¹ Vi vill också notera att artiklarna liksom introduktionen fokuserar socialvetenskapliga perspektiv på covid-19-pandemin i Sverige, vilket är en begränsning eftersom pandemin och dess effekter varit global och därmed också påverkat den globala ojämlikheten och olika former för sociala processer över gränser.

frågorna. Det kan dock vara värt att nämna några tankar om den preliminära och ibland även motstridiga kunskap som tagits fram under covid-19-pandemin, speciellt inom de områden som på olika sätt studeras i specialnumrets artiklar.

Vi vet från tidigare studier att den svenska äldreomsorgen, trots att den är väl utbyggd, led brist på läkare (strukturerat av arbetsdelningen mellan region och kommuner) och sjuksköterskor jämfört med våra nordiska grannar. Vi vet också att kombinationen av brist på färdigutbildade undersköterskor och det nyliberala systemskiftet med att pressa kostnader inneburit många tidsbegränsat anställda som rör sig mellan olika avdelningar och arbetsplatser och där de pressas till att arbeta även om de är sjuka (eftersom de har svårare att få tillgång till socialförsäkringar såväl som de stödformer som kom på plats under pandemin) (Meagher & Szebehely 2013; Szebehely, Stranz & Strandell 2017; SOU 2020:80). Här framskymtar även ett otydligt regelverk kring ansvar och även hur myndigheter som FHM, MSB och Socialstyrelsen bedömts underskatta äldreomsorgens behov av beredskap (SOU 2020:80).

En växande kunskapsbildning, vilken i någon mån återspeglas i det här temanumret, visar på en ojämn fördelning av de sociala konsekvenserna, smittspridningens fördelning och människors möjligheter att följa rekommendationer (som att till exempel undvika kollektivtrafik, "karantäna", distansarbete, sjukskriva sig). Här indikeras också effekten av ett alltmer ojämnt arbetsliv. Samtidigt ställer det frågor om vad som utgör samhällsviktigt arbete i relation till risker. Vissa har möjlighet att skydda sig (hemarbete), andra löper överrisk att exponeras genom sitt arbete för att hålla igång samhällsfunktioner (sjukvård, äldreomsorg, kollektivtrafik). Det finns även en ökande grupp av lågavlönade, ofta plattformsarbetande, som i allt högre grad kommit att nyttjas för att serva de som är hemma genom transport av mat och andra varor. Socialvetenskapliga studier av covid-19-pandemin måste även ta sig an frågor om boendesegregation och trångboddhet som också har lyfts fram som en betydande riskfaktor i pandemin (Grander & Salonen 2020; Hansson m.fl. 2020; Ekblad m.fl. 2021). En röd tråd i dessa resonemang om de ojämlika sociala konsekvenserna är såväl klass som rasifiering. Pandemins effekter i form av för tidig död och allvarlig sjukdom har först och främst drabbat äldre och/eller multisjuka. Därutöver framstår ojämlikhet kopplad till klass och rasifiering, ofta men inte alltid i kombination, som en central aspekt i de sociala effekterna både kortsiktigt och på längre sikt (Dorn, Cooney & Sabin 2020; Hansson m.fl. 2020). Här återstår många frågor att utforska, vilket vi också hoppas kommer att synas i framtida nummer av Socialvetenskaplig tidskrift.

Som samhällsvetare är vår metodologiska utgångspunkt också att samhället är en realitet i sin egen rätt, vilket innebär att sociala fenomen ska förklaras med hänvisning till sociala orsaker. Det är inte coronaviruset (SARS-CoV-2) som ledde, och leder,

till de sociala och ekonomiska konsekvenserna, utan sättet på vilket dessa viruspartiklar kom att bli en del av kedjorna av samhällsliga reaktioner för hur pandemin hanterades. Konsekvenserna, med denna utgångspunkt, bör således relateras till politiska beslut om hur pandemin har hanterats och i framtiden kommer att hanteras. Det mest riskabla, skrev sociologen Niklas Luhmann, är inte händelserna i sig utan de politiska beslut som fattas för att hantera dem (Luhmann 1993). Politiska beslut fattas alltid i ett specifikt socialt och rättsligt sammanhang. Den specifika svenska kontexten måste alltså beaktas för att förstå hur den har begränsat eller drivit händelserna i specifika riktningar.

Det faktum att samtliga artiklar i temanumret behandlar socialt arbete, främst det offentligt organiserade men även socialt arbete som bedrivs inom civilsamhället, ser vi inte endast som ett möjligt uttryck för att socialt arbete är en central del i att hantera vad som än sker i pandemins spår. Det är också ett uttryck för en växande kunskapsbildning om sociala konsekvenser.

Ett växande forskningsfält som tar sin utgångspunkt i detta synsätt på samhället är forskning om covid-19-pandemins konsekvenser för det sociala arbetet (jfr Afomachukwu & Walla 2021; Kingstone & Dikomitis 2021; Turner 2021). Centralt för denna forskning har varit att agera mycket fort och under pågående pandemi genomföra studier och presentera resultat för en omvärld i behov av kunskap. Trots att delar av samhället har stängt ner och forskarna har suttit hemma och arbetat på grund av smittorestriktioner har de på olika sätt samlat in värdefulla erfarenheter om hur det sociala arbetet påverkas av de förändringar som genererats under pandemin. För framtiden är detta viktig forskning för att också jämföra de sociala konsekvenserna av olika länders strategier, men där är vi inte ännu. Just nu fortsätter forskningen runt om i världen om den pågående pandemin. Det här temanumret ansluter till det växande forskningsfältet och det omedelbara behov av kunskap som finns i dag.

Händelseförlopp – en kort rekapitulation

Samtidigt som det har varit och är viktigt för många forskare att på olika sätt bedriva samhällsvetenskaplig forskning om covid-19-pandemin och vara en del av debatten, kan det vara på sin plats med en rekapitulation av vad vi i Sverige har gått igenom fram till den dag som denna inledning skrivs. Även om det är vanskligt att försöka skriva historia när forskaren är mitt i en historisk process, kan det vara centralt att i relation till de sociala konsekvenserna, och forskning om det sociala arbetet, förhålla sig till på vilka sätt olika beslut påverkat detta arbete. Den 1 februari 2020 beslutade regeringen att klassificera covid-19 som en farlig sjukdom för folkhälsan. Den 2 mars 2020 bedömde Folkhälsomyndigheten risken för att upptäcka nya fall av covid-19 i Sverige som hög (Folkhälsomyndigheten 2020-03-02). Den 10 mars 2020 höjde

Folkhälsomyndigheten risken för spridning till mycket hög. Som är känt, kom den första vågen snabbt, med ett stort antal smittade, ineliggande på IVA och många avlidna. Smittan hade kommit in på äldreboenden och drabbade sköra äldre hårt. Regeringen beslutade 30 mars 2020 (Pressmeddelanden 2020-03-31) om besöksförbud på äldreboenden, ett besöksförbud som varade ett halvår (Socialdepartementet 2020-09-15). Detta kan sägas vara ett av de första politiska besluten som hade sin grund i en social problematik, nämligen att de äldre behövde extra skydd för att inte bli smittade av coronaviruset. I det här temanumret är det en problematik som diskuteras i bland annat Åsa Alftbergs artikel om anhörigkonsulenters upplevelser av stöd till anhöriga, liksom i Ebba Holmströms och Katarina Jakobssons samt i Carin Björngren Cuadras och Sergio Cuadras artikel som också rör äldreomsorgen.

Det blev inte en nedstängning av samhället, med förbud av olika slag. Folkhälsomyndigheten formulerade råd (utifrån smittskyddslagen) och rekommendationer (baserade på samlad och giltig vetenskaplig kunskap på nationell och internationell nivå) om pandemin – som vi alla hört upprepas (stanna hemma även om man bara känner sig lite sjuk, arbeta på distans om möjligt, hålla avstånd och tvätta händerna). Även om äldreboende ”stängdes” för besök, förblev förskolor och grundskolor öppna eftersom barn inte riskerade allvarlig sjukdom och inte bedömdes bidra till smittspridning. Barer och restauranger, frisörer och gym förblev öppna, men det infördes restriktioner för antalet deltagare i idrotts-, kultur- och religiösa sammanhang. Personer över 70 uppmanades att bara träffa andra personer utomhus, på promenader eller sittande på stort avstånd. Samtidigt kan vi genom de artiklar som presenteras i temanumret se en parallell utveckling där inte minst civilsamhället tidigt uppmärksammade att äldre personer riskerade en ofrivillig isolering. I Kristofer Hanssons artikel lyfts bland annat diakonernas arbete för att nå ut och hitta vägar fram till de grupper i samhället som trots att Sverige inte hade en skarp isolering blev just detta (jfr Hansson 2021). Också i Susanna Lundbergs artikel problematiseras utvecklingen genom ett fokus på den kommunala äldreomsorgens svårigheter att rekrytera och behålla personal.

Efterhand som covid-19-pandemin fortskred, kom också regeringen och riksdagen att mer aktivt stödja det sociala arbete som var utsatt och sårbart (Pressmeddelanden 2021-01-26). Det fanns en stor risk för social och ekonomisk kollaps när pandemins konsekvenser inte bara drabbade enskilda utan också till exempel civilsamhällets verksamheter.

Samtidigt som vi i temanumret kan se hur utvecklingen på olika sätt kom att påverka det sociala arbetet, finns det också många kunskapsluckor som framtida forskning får studera närmare. Under senhösten 2020 lade till exempel regeringen fram ett lagförslag som, när det hade antagits av riksdagen, gav regeringen möjlighet att fatta beslut om restriktiva åtgärder i samband med covid-19-pandemin (Prop.

2020/21:79). Exempelvis infördes restriktioner för det maximala antalet personer i köpcentrum och på restauranger, i kollektivtrafiken och på inrikesflyg. Lagen trädde i kraft den 10 januari 2021. En sådan lag bör ha haft en påverkan, inte minst med tanke på att till exempel kollektivtrafiken är ett centralt transportmedel för många människor att ta sig till och från arbetet.

En annan central utveckling är kopplad till vaccinationsstrategin och hur Sverige kom att välja ut de grupper som först skulle bli vaccinerade. Eftersom vaccinationerna inleddes med prioritering av de allra äldsta började dödsfallen sjunka successivt, och den ökning av antalet fall som inträffade våren 2020 ledde inte till fler dödsfall, utan endast till en ökning av antalet patienter på intensivvårdsavdelningar. På sommaren hade antalet dödsfall nått mycket låga nivåer och antalet patienter på intensivvårdsavdelningen och antalet sjukhusvårdade för covid-19 nådde också långsamt låga nivåer. Den formen av kategorisering av samhällets mest sårbara individer visade sig initialt vara effektiv, även om skyddet av dem var mindre optimalt, och därmed också ett viktigt socialt verktyg för att i framtiden förstå pandemins effekter på samhället olika grupper. Inte minst i relation till de förändringar som följde vaccineringen. Vaccinationen inleddes i slutet av december med en tydlig prioritering i åldersgrupper (först 80+, sedan 70+, 60+ och 50+). Denna åldersprioritering följdes strikt. Förutom de mycket äldre vaccinerades även vissa infektionskänsliga och multisjuka samt vårdpersonal och äldreomsorgspersonal. I juli 2021, när antalet vaccinerade ökade, kom också vissa restriktioner att upphävas och till exempel äldre började röra sig ute i samhället mer aktivt. Genom den så kallade omikronvarianten förvärrades läget åter mot slutet av 2021, men denna fjärde våg skulle visa sig mildare.

Frågor om reglering och tvång fungerade tidigt som mobiliserande kraft i de länder där olika former av lockdown infördes. Strategin i Sverige har tills nyligen inneburit få protester jämfört med andra länder. Balansen mellan att reglera hur samhället och dess invånare ska skyddas, utan att inskränka mer friheter än nödvändigt, har tidigare uttryckts i ett val mellan lock-down eller ej, men ser i dag ut att ha förflyttats till frågan om tvångsvaccinering (se Österrikes beslut om obligatorisk vaccination) och om vaccinationskrav för anställning och tillgång till offentliga och semioffentliga platser. Ett annat sätt att synliggöra konflikten kring dessa strategiska val är att några av de största mobiliseringar som skett under dessa två år i Europa har varit i form av protester mot olika restriktioner, vilket synliggjorts i Sverige genom manifestationer som samlat tusentals deltagare (Opratko m.fl. 2022). Detta är en problematik som inte studeras i temanumret, men som i framtiden kan kräva en socialvetenskaplig undersökning.

Socialvetenskapliga perspektiv under pandemin

Ett stort antal människor dog under den första vågen (cirka 5 700 personer) och ungefär lika många under den andra vågen. Den genomsnittliga åldern för dödsfall med covid-19 är 82 år, de flesta med en eller flera underliggande sjukdomar. Det har funnits skarp kritik – ibland med fientlig ton – mot den valda strategin och den av regeringen tillsatta kommissionen har i två delbetänkanden och slutbetänkande kritiserat regeringen, myndigheterna, däribland Folkhälsomyndigheten, och regionerna för att inte ha hanterat pandemin rätt (Dagens Nyheter Debatt 2020-04-24; SOU 2020:80; SOU 2021:89). Många epidemiologer, virologer och experter inom andra discipliner har hävdats att pandemin hanterades felaktigt (Dagens Nyheter Debatt 2020-04-24; Eklund 2022; Jalalvand 2022). Så många skulle inte ha avlidit om samhällets ansvariga gjort annorlunda inledningsvis, till exempel testat och smittspårat mer.

Det här temanumret kan sägas vara början på perspektiv och teorier om hur denna typ av kritik kan utvecklas utifrån ett socialvetenskapligt perspektiv. Vad samtliga artiklar i numret lyfter är vikten av ett kritiskt och reflekterande samhällsvetenskapligt perspektiv som sätter in den rådande utvecklingen i en större samhällelig kontext. Inte minst det vi som samhällsvetare slås av är respektive kritikers icke-uttalade premisser. Som om nödvändiga resurser i ett krisläge givetvis kan finnas bara landet har ett beredskapslager (t.ex. av respiratorer och skyddskläder), som om resurser är outtömliga, som om andra sjukdomar, eller social och ekonomisk utsatthet, inte finns och är farliga, som om antalet avlidna är den enda parametern att ta hänsyn till. Folkhälsomyndigheten har ett helhetsperspektiv i och med att den ska ta hänsyn till folkhälsan och avviker därmed från många andra länders ansvariga myndighet. Detta helhetsperspektiv – där också lagstiftningens krav på proportionalitet bör vägas in i beslut om åtgärder – har en tydlig koppling till samhällsvetenskapligt synsätt. Det lyftes initialt sällan fram som något positivt, till exempel att hävda barns behov av att gå i skolan (men har senare blivit en strategi som många länder följt efter).

Att ha ett socialvetenskapligt perspektiv under covid-19-pandemin handlar därför, menar vi, om att synliggöra, reflektera över och kritiskt förhålla sig till de beslut som kontinuerligt tas och som på olika sätt drabbar redan utsatta grupper negativt. Genomgående i temanumret handlar det om att lyfta fram just de grupper i samhället som vi inte i första hand har diskuterat eller tagit hänsyn till, utan som många gånger har försvunnit under radarn. De har så klart fortsatt sina liv under covid-19-pandemin, men som Magnus Tideman och Jenny Aspling poängterar i sin artikel måste vi hitta verktyg för att lyfta fram dessa erfarenheter. De tittar närmare på hur pandemin påverkar personer med intellektuell funktionsnedsättning. På ett liknande sätt handlar det om att tydliggöra de verksamheter som arbetar med det sociala arbetet och på vilka sätt de påverkats av pandemin.

Ett annat exempel redan från början av covid-19-pandemin var när FN-organet

UN Women poängterade riskerna med en "skuggpandemi" där kvinnor och barn riskerade att utsättas för ökat våld i nära relationer på grund av att de blev isolerade med förövaren när samhället tvingade individer till isolering (UN Women 2020). Forskning har tydliggjort att hemmet ofta är den plats där kvinnor har störst risk att utsättas för våld (Hoppstadius 2020). Pandemin har gjort att hemarbete kraftigt ökat med risk för ökat patriarkalt våld samtidigt som det blev allt svårare för kvinnor att lämna till exempel kvinnojourer om något var fel (jfr Hansson & Petersson 2021; Petersson & Hansson 2022). I skrivande stund vet vi fortfarande inte hur denna utveckling har sett ut eller utvecklats, men vi kan tydligt se att de sociala problemen som våld i nära relationer skapar, inte bara riskerade att öka under covid-19-pandemin, utan också snabbt transformeras till dolda sociala problem. Denna problematik gäller inte bara kvinnojourernas arbete utan kan sägas gå igenom i alla artiklar i temanumret, nämligen: Hur pratar ett samhälle om de sociala problemen under en pandemi när dessa inte alltid är synliga i en politisk eller medial agenda?

En kort beskrivning av artiklarna

Temanumret inleds med en text av Susanna Alakoski där hon utifrån författarens perspektiv synliggör de sociala problemen som covid-19-pandemin har skapat. Den följs av sex artiklar som samtliga bygger på empiriska studier av socialt arbete under pandemin och avslutas med en recension av en internationell antologi om socialt arbete under pandemin samt en lyrikdel med dikter utvalda av Alakoski. Merparten av artiklarna rör den kommunala socialtjänsten medan en gäller socialt arbete inom civilsamhället, i detta fall en jämförelse av kvinnojourer, verksamheter som arbetar med hemlöshet och diakoner. Bidragen ger en rad perspektiv, som anhörigas och personals, biståndshandläggares och personers med ledningsuppdrag, på vad pandemin och smittskyddsåtgärder inneburit för det sociala arbetet. Mot bakgrund av den uppmärksamhet som omsorgen om äldre har haft i pandemins spår, uppfattar vi det som värdefullt att flera studier berör eller fokuserar äldreomsorg. Det är också värdefullt att kunna presentera resultat av anhörigas och personals erfarenheter av centrala delar inom funktionsstödsområdet, nämligen assistans.

Temanumrets första studie är Magnus Tidemans och Jenny Asplings studie "Covid-19 pandemins påverkan på personer med intellektuell funktionsnedsättning i Sverige. Anhörigas och personals erfarenheter efter sex månader" som tydliggör hur pandemin drabbar en grupp som inte uppmärksammas nämnvärt under pandemin. Därefter följer Carin Björngren Cuadras och Sergio Cuadras artikel "Kommunalt socialt arbete under covid-19-pandemin. Osäkerhet, reglering och kontroll av rummet". De menar att ur ett ledningsperspektiv är kontroll över rummet en förutsättning för att kunna upprätthålla verksamheten och brukarnas sociala skydd och

stöd. De ger också en rad empiriska exempel på hur detta går till inom socialtjänsten.

Nästa artikel, "Tidigare sa vi: Vad behöver ni hjälp med? Nu är det mer: Hur mår ni? Anhörigkonsulenters upplevelser av stöd till anhöriga under covid 19-pandemin", är skriven av Åsa Alfberg. Hennes studie ger en inblick i hur anhörigkonsulenter upplever att deras arbete förändrats och tagit nya former och även inneburit ökade krav på emotionell kompetens när praktiska lösningar inte kan erbjudas. Ebba Holmström och Katarina Andersson fördjupar i sin artikel just arbetet med äldre i "Erfarenheter av krishantering i biståndshandläggningsmöten med äldre personer under covid-19-pandemin. En kvalitativ intervjustudie". Några av deras slutsatser är att tjänsteutbudet har förändrats som en följd av biståndshandläggares distansarbete samt att till exempel äldres delaktighet, ensamhet och isolering påverkats negativt. De menar också att det finns ett utbildningsbehov bland handläggarna i krishantering. Även i Susanna Lundbergs artikel, "Rekrytera och behålla personal i den kommunala äldreomsorgen under covid-19", återfinns ett fokus på äldreomsorgen men här fördjupas kunskapen om rekrytering och svårigheterna att behålla personal. Lundberg diskuterar bland annat svårigheterna att rekrytera personal, hantering av skyddsutrustning och vikten av gott ledarskap. I temanumrets sista artikel fördjupar Kristofer Hansson förståelsen för civilsamhällets agerande under pandemin i "Att hålla ihop det sociala arbetet. Hur covid-19-pandemin påverkade civilsamhällesorganisationer". Genom kvinnojourer, verksamheter som arbetar med hemlöshet och diakoner undersöks verksamhetsföreträdarnas arbete för att trots begränsningar av verksamheterna ändå fortsätta att upprätthålla det sociala arbetet under pandemin. Därefter recenserar Hansson Carol Tosones antologi *Shared trauma, shared resilience during a pandemic. Social work in the time of COVID-19* där termen *shared trauma* använts för att bättre förstå den situation som socialarbetarna varit i under pandemin. Numret avslutas med en lyrikdel där Susanna Alakoski valt fem dikter som handlar om pandemin.

När vi fyra forskare inom socialt arbete initierade temanumret kunde vi inte drömma om att vi inte skulle vara igenom covid-19-pandemin vid slutredigeringen. Men medan vi skriver denna inledning och gör de sista slutredigeringarna av artiklarna kommer rapporter om virus som muterat, sjukhusinläggningar som återigen ökar och om smitta som tagit sig in på äldreboenden. Utifrån dessa risker kan vi bara konstatera att ett socialvetenskapligt perspektiv är fortsatt centralt för att lyfta fram och synliggöra de grupper i samhället som är extra sårbara under en pandemi. Centralt är att också fortsätta undersöka hur det praktiska sociala arbetet fortsätter att påverkas av pandemin och i en framtida post-pandemisk situation. Temanumret ska därför läsas som forskning som befinner sig mitt i stormens öga.

Carin Björngren Cuadra, Kristofer Hansson, Dimitris Michailakis & Anders Neergaard

Referenser

- Afomachukwu O. & Walla, P. (reviewing editor) (2021) Role of the social worker in the outbreak of pandemics (A case of COVID-19). *Cogent Psychology*, 8(1). doi: 10.1080/23311908.2021.1939537
- Dagens Nyheter Debatt (2020-04-24) Folkhälsomyndigheten har misslyckats – nu måste politikerna gripa in [https://www.dn.se/debatt/folkhalsomyndigheten-har-misslyckats-nu-maste-politikerna-gripa-in/. Hämtat 2022-03-08]
- Dorn, A. van, Cooney, R.E. & Sabin, M.L. (2020) COVID-19 exacerbating inequalities in the US. *Lancet (London, England)*, 395(10232): 1243–1244. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30893-X
- Eklblad, S., Savlin, P., Albin, M. & Georgelis, A., (2021) *Experter inifrån. Trångboddhet i förhållande till covid-19. Information, barriärer och egna strategier. En intervjustudie i Järva*. Stockholm: Stockholms läns landsting & Centrum för arbets- och miljömedicin. [https://www.camm.regionstockholm.se/siteassets/camm-dokument/rapporter/jarva-rapportmindre.pdf. Hämtat 2022-04-15]
- Eklund, J. (2022-01-26) Jag vill leva i ett frihetligt välfärdssamhälle – inte en nedsläckt tvångsstat. *Dagens Nyheter*.
- Folkhälsomyndigheten (2020-03-02) Uppdaterad riskbedömning för covid-19 i Sverige. [https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/uppdaterad-riskbedomning-for-covid-19-i-sverige/. Hämtat 2022-03-08]
- Grander, M. & Salonen, T. (2020) Ökad ojämlikhet i boendet i spåren av coronapandemin. *Externa perspektiv: Segregation och covid-19*(2): 1-30.
- Hansson, E., Albin, M., Rasmussen, M. & Jakobsson, K. (2020, 29 juni) Stora skillnader i överdödlighet våren 2020 utifrån födelseland. *Läkartidningen*.
- Hansson, K. (2021) "Inställt tillsvidare". Diakonernas arbete att hitta nya vägar ut under covid-19-pandemin. *Socialmedicinsk tidskrift*, 98(1): 83–91. [https://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/2399. Hämtat 2022-04-15]
- Hansson, K. & Petersson, C.C. (2021) Den sårbara gemenskapen. Kvinnojourer under covid-19-pandemin. *Sociologisk forskning*, 58(1-2): 33–51. doi: 10.37062/sf.58.22106
- Hoppstadius, H. (2020) *Mäns våld mot kvinnor. Diskurser och kunskap i det sociala arbetets praktik*. Diss. (sammanfattning). Sundsvall och Östersund: Mittuniversitetet.
- Jalalvand, F. (2022) Lena Einhorn gör upp med ärkefienderna på Folkhälsomyndigheten. *HD* [https://www.hd.se/2022-01-25/lena-einhorn-gor-upp-med-arkefienderna-pa-folkhalsomyndigheten. Hämtat 2022-03-08]
- Kingstone, T. & Dikomitis, L. (2021, 19 augusti) The pandemic transformed how social work was delivered – and these changes could be here to stay. *The Conversation*. [https://theconversation.com/the-pandemic-transformed-how-social-work-was-delivered-and-these-changes-could-be-here-to-stay-165993. Hämtat 2022-04-15]
- Luhmann, N. (1993) *Risk. A sociological theory*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Meagher, G. & Szebehely, M. (red.). (2013) *Marketisation in Nordic eldercare. A research report on legislation, oversight, extent and consequences*. Stockholm: Department of Social Work.
- Opratko, B., Zubčić, M-L., Harder, A., Urošević, M. & Ortega Soto, C. (2022) *Understanding the protests against anti-COVID measures in Europe*. Cultures of Rejection [http://www.culturesofrejection.net/files/Cure-Cov19-international-Summary.pdf. Hämtat 2022-04-15].
- Petersson, C.C. & Hansson, K. (2022) Social work responses to domestic violence during the

- COVID-19 pandemic. Experiences and perspectives of professionals at women's shelters in Sweden. *Clin Soc Work J*. doi: 10.1007/s10615-022-00833-3
- Pressmeddelande från socialdepartementet (2020-03-31) Nationellt besöksförbud på äldreboenden. [<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/nationellt-besoksforbud-pa-aldreboenden/>]. Hämtat 2022-03-08]
- Pressmeddelande från Arbetsmarknadsdepartementet (2021-01-26) Mer pengar till arbetet med ökad utsatthet till följd av coronapandemin. [<https://www.regeringen.se/artiklar/2021/01/mer-pengar-till-arbetet-med-okad-utsatthet-till-foljd-av-coronapandemin/>]. Hämtat 2022-03-08]
- Prop. (2020/21:79) En tillfällig covid-19-lag. [<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2021/01/prop.-20202179/>]. Hämtat 2022-03-08]
- Socialdepartementet (2020-09-15) Besöksförbudet på äldreboenden upphör 1 oktober. [<https://www.regeringen.se/artiklar/2020/09/besoksforbudet-pa-aldreboenden-upphor-1-oktober/>]. Hämtat 2022-03-08]
- SOU (2020: 80) Sverige Coronakommissionen (2020) *Äldreomsorgen under pandemin*. Stockholm: Norstedts juridik.
- SOU (2021:89) Sverige Coronakommissionen (2021) *Sverige under pandemin*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Szebehely, M., Stranz, A. & Strandell, R. (2017) Vem ska arbeta i framtidens äldreomsorg? Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet. [<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-140819>]. Hämtat 2022-03-08].
- Turner, D. (red.) (2021) *Social work and Covid-19. Lessons for education and practice*. St Albans: Critical Publishing.
- UN Women (2020) COVID-19 and ending violence against women and girls. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls>]. Hämtat 2022-03-08].